

Т.Г. Фесенко

ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПРОГРАМИ В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

Розкрито зміст гендерного підходу до фінансування державної цільової програми «Молодь України». Розроблено сценарії «належного», «продуктивного», «ефективного» виконання програми в контексті гендерного підходу. Запропоновано гендерно-сенситивні показники для оцінки гендерної цінності програмних заходів. Рис. 1, табл. 8, дж. 26.

Ключові слова: державна цільова програма, гендерний підхід, гендерне бюджетування, гендермейнстрімінг, забезпечення зайнятості молоді.

JEL O210

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із практичними завданнями. Сучасні стратегії розвитку України орієнтовані на досягнення європейських стандартів життя та гідного місця країни у світі [1]. В Стратегії «Україна-2020» поставлені достатньо амбітні цілі, реалізація яких потребує акумулювання державних коштів на досягнення очікуваних показників успішності розвитку країни, зокрема: увійти у двадцятку країн за рейтингом легкості ведення бізнесу; удвічі збільшити ВВП на душу населення; в десять разів зменшити інфляцію; до 70% оновити кадровий склад держслужбовців; удвічі збільшити частку місцевих бюджетів у загальнодержавному і т.ін. [1].

В умовах ведення військових бойових дій (на окупованій частині Донбасу), дефіциту бюджетних коштів (часткове фінансування державних цільових програм), низької результативності програмної діяльності держслужбовців і т.ін. підвищується увага до пошуку ефективних підходів для управління державними цільовими програмами.

Серед новітніх підходів до ціннісно-орієнтованого управління посідає гендермейнстрімінговий (gender mainstreaming). За визначенням Економічної та соціальної ради ООН (ECOSOC), гендермейнстрімінг – процес оцінки наслідків для жінок і чоловіків від будь-яких запланованих дій (у політиках, програмах і т.ін.), у всіх сферах і на всіх рівнях [2, р. 11]. Гендерна стратегія актуалізована у Цілях сталого розвитку (ООН), наголошує на «рівних правах, можливостях і справедливості, як для жінок, так і для чоловіків», й у свою чергу, спонукає проектне управління до імплементації відповідного підходу. Так, в рамках Європейського Союзу врахування гендерної проблематики є обов'язковим компонентом усіх стратегій і програм [3, р. 2].

Дане дослідження є продовженням науково-практичних пошуків ефективного управління програмами, на прикладі Державної цільової соціальної програми «Молодь України» [4], і орієнтовано на імплементацію гендерного бачення в методологію ціннісно-орієнтованого управління програмами.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, виділення невирішених раніше частин. Фундаментальні теоретичні положення щодо організації програмно-цільового управління містяться в міжнародних стандартах з інноваційного менеджменту проектів та програм – Р2М [5]. Також, застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі регламентовано нормативно-законодавчими актами [6-8], де звертається увага на необхідності забезпечення цільового та ефективного використання

бюджетних коштів протягом усього строку реалізації програм, а оцінку ефективності використання бюджетних коштів включати критерії залучення одержувачів бюджетних коштів [6, ст. 20; 7]. Методологічні розробки управління вартістю державних програм в контексті програмно-цільового методу присвячені роботи С.Д. Бушуєва, Ф.М. Ярошенка [9], А.В. Євдокимової [10], Т. Станкус [11], С.В. Цюцюри, М.І. Цюцюри, Г.О. Цюцюри, Д.А. Харитоновна [12-13] та ін.

На шляху до європейської інтеграції України додаткову цінність роботи з молоддю забезпечують інструменти і методи, що орієнтовані на сімейні цінності [14], розвиток освіти, підвищення зайнятості та створення гідних умов праці, забезпечення житлом [15-16], залучення молоді до політичного та громадського життя [17], подолання гендерних бар'єрів [18] і т.ін.

Впровадження гендермейнстрімінгових підходів для здійснення справедливого розподілу бюджетних коштів в Україні реалізується в рамках міжнародних проектів: «Розробка та лобювання прийняття гендерних бюджетів – реалізація демократичної державної політики» [19], «Гендерне бюджетування на місцевому рівні» [20], «Гендерно-орієнтоване бюджетування в Україні» [21]. Втім в Україні ще відсутні сталі процеси творення гендерних бюджетів, і мова йде лише про гендерні бюджетні ініціативи.

Мета статті – розробка гендермейнстрімінгових технологій для ефективного управління вартістю програми (на прикладі Державної цільової програми «Молодь України»). Для досягнення поставленої мети пропонується вирішити наступні завдання:

- проаналізувати зміст, архітектуру програмних завдань і заходів, бюджет, очікувані результати програми;
- окреслити гендерний контент програми, виявити «видиму» і «приховану» гендерну сенситивність програми;
- запропонувати інструменти для впровадження гендерного підходу для виконання оціночних заходів в частині гендерно-справедливого використання бюджетних коштів.

Загальна характеристика Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки. Потенціал розвитку держави, суспільства криється у соціальній активності, трудової зайнятості, рівні культури та життя молоді (молодь – соціально-демографічна група, відокремлена на основі сукупності вікових характеристик і особливостей соціального стану). Отже, молодіжну і сімейну політику можна розглядати як «чуйний індикатор» соціальних, економічних, культурних змін в країні.

Затвердження нової Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки [22] (далі Програма) є важливим етапом у впровадженні нових механізмів підтримки молоді, реформуванні молодіжної сфери. За мету Програми прийнято *«створення сприятливих умов для розвитку і самореалізації української молоді, формування її громадянської позиції та національно-патріотичної свідомості»*. Для досягнення поставленої мети визначені пріоритетні напрямки [22]: формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання; здоровий спосіб життя молоді; розвиток неформальної освіти; зайнятість молоді; житло для молоді; партнерська підтримка молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Компаративний аналіз завдань та прогнозних обсягів фінансування реалізації заходів попередньої програми («Молодь України» на 2009–2015 роки [23]) та діючої Програми продемонстрував наступне:

1) значне збільшення загального (майже удвічі) і середньорічного майже у тричі) фінансування Програми. При цьому найбільша частка фінансових ресурсів

запланована на виконання пріоритетного завдання – «формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання», 33% (табл.1);

Таблиця 1

Прогнозні обсяги фінансування завдань Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки

Найменування завдання Програми	Обсяг фінансування, тис. грн.	Частка від загального обсягу фінансування, %	Різниця обсягу фінансування у порівнянні з програмою 2009-2015 рр., +/- %
1. Формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання молоді	166 960,56	33,3	+ 59
2. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді	41 983,07	8,4	+ 92
3. Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)	106 845,91	21,3	нове завдання
4. Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді)	43 983,73	8,8	+ 64
5. Створення умов для забезпечення молоді житлом	2 554,32	0,5	нове завдання
6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб	13 175,32	2,6	нове завдання
7. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям	100 851,09	20,1	- 2
8. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва	24 930,68	5,0	+ 276
Всього	501 284,68	100	+ 95

2) розширення програмних заходів за рахунок включення трьох нових завдань («набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)»; «створення умов для забезпечення молоді житлом»; «забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб»). Також встановлені взаємозв'язки між завданнями в попередній та діючій програмах (рис. 1);

Програма «Молодь України» 2009-2015 рр.		Програма «Молодь України» 2016-2020 рр.	
Завдання	Заходи	Заходи	Завдання
1. Створення умов для творчого розвитку особистості, інтелектуального самовдосконалення	1.1	1.1	1. Формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання молоді
	1.2	1.2	
	1.3	1.3	
	1.4	1.4	
	1.5	1.5	
	1.6	1.6	
2. Утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей у молоді	2.1	2.1	2. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді
	2.2	2.2	
	2.3	3.1	3. Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)
	2.4	3.2	
	2.5	3.3	
3. Пропаганда та формування здорового способу життя	3.1	3.4	4. Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді)
	3.2	3.5	
	3.3	3.6	
	3.4	3.7	
	3.5	3.8	
	3.6	3.9	
	3.7	3.10	
4. Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді	4.1	4.1	5. Створення умов для забезпечення молоді житлом
	4.2	4.2	
	4.3	4.3	
	4.4	4.4	
5. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям	5.1	5.1	6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб
6. Забезпечення розвитку міжнародного молодіжного співробітництва	6.1	6.1	
	6.2	7.1	7. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям
	6.3	8.1	
7. Проведення моніторингу становища молоді України	7.1	8.2	8. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва
	7.2	8.3	
	7.3	8.4	

Рис. 1. Співвідношення завдань та заходів Державних соціальних програм «Молодь України»

3) значне збільшення молоді, яку планують залучити до заходів, пов'язаних з національно-патріотичним вихованням, популяризацією здорового способу життя та міжнародним співробітництвом (табл. 2);

Таблиця 2

Прогнозна кількість залученої молоді у заходи Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016–2020 роки

Найменування завдання Програми	Максимальна кількість осіб, залучених до заходів	Різниця максимальної кількості залучених осіб у порівнянні з програмою 2009-2015 рр., +/- (%)
1. Формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання молоді	5 269 824	+3 081 352 (+41 %)
2. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді	19 608 923	+ 10 616 678 (+118%)
3. Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)	106 845,91	нове завдання
4. Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді)	299 427	- 315 869 (- 51%)
5. Створення умов для забезпечення молоді житлом	45 726	нове завдання
6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб	292 500	нове завдання
7. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям	3 959 343	-2 268 372 (- 36%)
8. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва	103 377	+ 75 307 (+ 268%)

4) майже незмінність показників оцінки результатів Програми. Для оцінки результативності виконання завдань переважно пропонується використовувати показник – «відсоток залученої молоді до заходу». Нововведення стосуються лише оцінки «заходів, спрямованих на розв'язання актуальних проблем молоді», де передбачається «загальну кількість осіб» десеґрегувати на «кількість чоловіків» та «кількість жінок» (табл. 3).

Разом з тим, оцінка економічної і соціальної ефективності виконання державних цільових програм [8] має включати систему кількісних та якісних показників. Важливо знайти мінімальну кількість вимірювальних показників, які б в повній мірі відбивали хід реалізації цільових програм. Рекомендовано оцінювати ефективність та результативність виконання державної цільової програми за двома показниками (індикаторами): «інтегрований показник фінансування програмних заходів» «індикатор співфінансування» [8, п. 2.3 с. 2].

**Критерії оцінки результатів в Державних цільових соціальних програмах
«Молодь України»**

Найменування завдання Програми	Показники виконання завдань Програми на 2016-2020 роки	Показники виконання завдань Програми на 2009-2015 роки
1. Формування громадянської позиції і національно-патріотичне виховання молоді	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки; - кількість молоді, залученої до заходу, осіб; у тому числі чоловіків, жінок	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки
2. Популяризація та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки
3. Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетентностей поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)	- чисельність працівників, які працюють з молоддю, осіб; - кількість учтанов, що працюють з молоддю, штук; - кількість досліджень, одиниць	нове завдання
4. Створення умов для працевлаштування молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості молоді)	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки
5. Створення умов для забезпечення молоді житлом	- кількість молоді, залученої до заходу, осіб	нове завдання
6. Забезпечення партнерської підтримки молоді, що проживає на тимчасово окупованій території України, та внутрішньо переміщених осіб	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки	нове завдання
7. Надання фінансової підтримки молодіжним та дитячим громадським організаціям	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки	- кількість молоді, залученої до заходу, відсотки
8. Забезпечення міжнародного молодіжного співробітництва	- чисельність молоді, що бере участь у проектах, осіб	- чисельність молоді, що бере участь у проектах, осіб

Крім фінансових показників в систему оцінки ефективності та результативності програми необхідно включати кількісні соціальні показники. Наприклад, соціальна ефективність програм, направлених на розвиток ринку праці, повинна оцінюватись за такими індикаторами, як [8, п. 2.8 с. 7-8]:

- рівень і тривалість безробіття серед жінок;
- кількість жінок, що навчались новим професіям та підвищили кваліфікацію;
- збільшення представництва жінок у державних органах влади;
- кількість жінок, що перебувають в умовах вимушеної неповної зайнятості;
- мінімальна заробітна плата;
- середній розмір соціальної допомоги;
- ступінь наближення мінімальної заробітної плати до рівня прожиткового мінімуму;
- питома вага домогосподарств, чиї середньодушові доходи є нижчими за прожитковий мінімум;
- рівень і тривалість безробіття;
- кількість зайнятих, що перебувають в умовах неповної зайнятості;
- кількість новостворених робочих місць;
- кількість осіб, що пройшли підготовку та підвищили кваліфікацію;
- рівень безробіття серед молоді тощо.

Гендерний контент Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки. Статус «державної цільової соціальної програми» передбачає розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти [6, ст. 3]. Отже, отримувачами (бенефіціарами) державних програм – люди (громадяни), соціальні потреби (проблеми) яких, відрізняються залежно від гендерної ідентичності.

Успішність виконання соціальної державної програми безпосередньо залежить від ступеня включення гендерно-сенситивних компонентів в життєвий цикл програми: від ініціації до завершення [24]. Гендерний фокус в управлінні державною соціальною програмою гарантовано забезпечує ціннісний продукт проекту, зокрема підвищення цінності активу (за рахунок адресного бюджетування проектних заходів) і цінність володіння (за рахунок забезпечення соціально-культурних потреб різних гендерних груп стейкхолдерів програми).

В програмі «Молодь України» (2016-2020) гендерний компонент «помітний» в контексті:

– шляхів і способів розв'язання проблем (*«Процес реалізації Програми передбачає здійснення комплексу експертно-аналітичних, організаційних, впроваджувальних і підсумкових оціночних заходів із застосуванням гендерного підходу»*);

– виконання завдання «Набуття молодими людьми знань, навичок та інших компетенцій поза системою освіти (розвиток неформальної освіти)», що передбачає заходи із *«включення до програми «Молодіжний працівник» з підготовки працівників, які працюють з молоддю, із залученням державних службовців молодіжної сфери та представників молодіжних громадських організацій, модуля щодо застосування гендерного підходу до вирішення проблем молоді у різних сферах»*;

– оцінки результатів *«заходів, спрямованих на розв'язання актуальних проблем молоді» (гендерна сегрегація чисельності молоді, яка взяла участь у молодіжних програмах та заходах: кількість осіб, у тому числі чоловіків і жінок).*

Також, гендерний компонент «видимий» у Порядку реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері [25]:

– при плануванні видатків слід враховувати, що проекти та заходи мають бути орієнтовані на **рівний доступ** до участі в них **жінок та чоловіків**, у тому числі щодо отримання та поширення будь-якої інформації у молодіжному середовищі або щодо реалізації політики у молодіжній сфері [25, п. 8];

– в Положенні про реалізацію проекту або проведення заходу в «Очікуваних результатах (Розділ I, п. 9)» необхідно описати *«узагальнений висновок щодо реалізації проекту або проведення заходу, соціально-економічні наслідки реалізації проекту або проведення заходу із зазначенням ефективності та корисності, вказуються довгострокові наслідки проекту або заходу та чи будуть результати проектів, заходів використовуватись після завершення їх реалізації, обов'язково включаються результативні показники в числовому вимірі, у тому числі **зазначається вплив проекту та заходу на жінок та чоловіків**»* та при визначенні кількості учасників заходу (Розділ III п.1) вказувати **«кількість учасників проекту, заходу, у тому числі: жінки, чоловіки»** [25, Додаток 3].

Отже, якщо процес реалізації Програми передбачає здійснення оціночних заходів із застосуванням гендерного підходу, то виникають питання:

– Як будуть оцінюватись результативність Програми, оскільки очікувана кількість молоді, залученої до заходів, представлена у відсотках [22, Додаток 3], у планових завданнях – загальною кількістю осіб [22, Додаток 2], у положенні про реалізацію заходу – гендерною сегрегацією осіб [25, Додаток 3]?

– Яким чином будуть враховувати інтереси жінок і чоловіків при бюджетуванні програмних дій?

– Чи можна вважати, що *«програма успішно виконана в повному обсязі, мета – досягнута»*, якщо кількісні показники виконані, а *«хвиля позитивних соціальних змін»* не відбулась?

Відповідно до методології проектного менеджменту успішне виконання проектних дій вимірюється критеріями: «належності», «продуктивності», «ефективності» [5, 26].

Належне виконання передбачає: по-перше, дотримання правових, етичних норм й міжнародних стандартів; по-друге, використання налагоджених бізнес-процесів, відповідних методів/процедур, що задовольняють очікуванням стейкхолдерів.

Продуктивне виконання – використання моделей, методів, процедур і засобів мінімізації ірраціональності, витрат і неузгодженостей в проектах.

Ефективне виконання виражається через позитивний ефект, отриманий від проекту, рівень задоволеності усіх його зацікавлених сторін. Ефективністю вимірюється рівень використання ресурсів шляхом співвідношення між отриманим результатом і максимально можливим.

За результатами досліджень потреб та проблем української молоді [16, с. 9, 77] 49 % респондентів вважають пріоритетним питанням – зайнятості та самозайнятості молоді. Слід зазначити, що проблеми зайнятості в більшій мірі мають «феміністичне обличчя». За даними Державного комітету статистики у 2015 році рівень зайнятості чоловіків перевищував відповідні показники жінок на 10,5%. Менш сприятливе становище жінок на ринку праці в більшій мірі пов'язано з виконанням репродуктивних ролей та зайнятстю у сферах діяльності з низьким рівнем середньої заробітної плати (соціальне забезпечення, освіта, охорона здоров'я, побутове обслуговування, культура). Вирішення питань щодо зменшення гендерних розривів у залученні до продуктивної зайнятості, оплати праці, умов ведення бізнесу для чоловіків та жінок є пріоритетними й у Цілях сталого розвитку (Sustainable Development Goals).

Пропонується розглянути можливі сценарії виконання завдання «Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості)» в контексті гендерного підходу.

Сценарій 1 – «Належне виконання»: оцінка результативності вимірюється загальною кількістю осіб; у заходах беруть участь тільки чоловіки, отже і бюджетні кошти виділяються тільки на чоловіків; планові кількісні показники виконані у повному обсязі.

Фактичні результати: кількість залучених осіб відповідають запланованим, фінансові ресурси освоєні в повному обсязі, проте ще збільшився розрив у продуктивній зайнятості, оплаті праці, умовах для ведення бізнесу, участі у «наповненні» валового національного доходу між чоловіками і жінками. Також, спостерігається гендерна несправедливість у розпорядженні державними коштами. Кумулятивний результат виконання завдання зі знаком «мінус» (позитивна оцінка за «кількістю залучених осіб» і «обсяг фінансування», оцінка інших показників – негативна).

Сценарій 2 – «Продуктивне виконання»: оцінка результативності вимірюється загальною кількістю осіб, у тому числі чоловіків та жінок; передбачено, що у заходах беруть участь чоловіки і жінки (бажано у співвідношенні 50/50); бюджетні кошти виділяються на чоловіків і жінок; планові кількісні показники виконані у повному обсязі.

Фактичні результати: кількість залучених осіб відповідають запланованим, у тому числі вказується не презентативність жінок та чоловіків; фінансові ресурси освоєні в повному обсязі, разом з тим вказується скільки коштів було витрачено на жінок та чоловіків. Також, спостерігається зменшення розриву у продуктивній зайнятості, оплати праці, умов для ведення бізнесу, участі у «наповненні» валового національного доходу між чоловіками і жінками. Демонстрація гендерно-справедливого розпорядження бюджетними коштами. Кумулятивний результат виконання завдання зі знаком «плюс» (позитивна оцінка результатів проекту за усіма показниками).

Сценарій 3 – «Ефективне виконання»: оцінка результативності вимірюється загальною кількістю осіб, у тому числі гендерно-сегрегованих даних про стейкхолдерів на рівні «гендер+»; у заходах беруть участь представники/представниці усіх груп «гендер+» (у співвідношенні молодих чоловіків-мешканців та жінок-мешканок, людей з інвалідністю, вимушено переміщених осіб (далі ВПО) і т.ін.); бюджетні кошти виділяються на представників/представниць усіх груп «гендер+» і враховують відмінності потреб; планові кількісні показники виконані у повному обсязі і презентовані гендерно-сегрегованими показниками на рівні «гендер+».

Фактичні результати: кількість залучених осіб відповідають запланованим, у тому числі вказується не презентативність на рівні «гендер+»; зменшення розриву у продуктивній зайнятості, оплати праці, умов для ведення бізнесу, участі у «наповненні» валового національного доходу між чоловіками і жінками, а також за групами «гендер+». Зміст заходів (програмних дій) клієнтоорієнтований і відповідає потребам представників усіх груп «гендер+»; учасники заходів набувають необхідні фахові компетенції і змінюють статус на «трудоzайнятий»; загальна позитивна динаміка у зайнятості населення, розвитку підприємництва, створенні нових робочих місць для ВПО, забезпеченні умов праці для людей з інвалідністю; планова кількість осіб виконана у повному обсязі і презентована гендерно-сегрегованими даними на рівні «гендер+». Справедливе, збалансоване, орієнтоване на потреби конкретних груп «гендер+» бюджетування програми. Результат виконання завдання – досягнення позитивного

синергетичного ефекту (результати виконання одного завдання створюють позитивні зміни у інших завданнях Програми. Наприклад, успішне виконання завдання 4 «Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді» спонукає до підвищення ефективності «набуття знань, навичок, компетенцій – завдання 3», «підтримка ВПО – завдання 6», «формування громадянської позиції – завдання 1» і т.ін.), а також для інших програм сталого розвитку «Україна-2020».

Більш «видимими» наслідками гендерної сліпоти (ігнорування важливості гендерних особливостей) є бюджетний аналіз діючої програми. В Програмі питань зайнятості молоді представлено Завданням 4: Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості), виконання якого передбачає проведення наступних заходів:

1) формування усвідомлених мотивів молоді щодо вибору певного виду діяльності, що забезпечить задоволення її матеріальних і духовних потреб;

2) сприяння розвитку молодіжного підприємництва, самозайнятості та ефективного просування молодих людей у підприємницькому середовищі, у тому числі проведення Всеукраїнського конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді;

3) залучення волонтерської діяльності;

4) формування та реалізація механізму підвищення рівня зайнятості молоді шляхом сприяння її працевлаштуванню на робочих місцях та залученню о суспільно значущої діяльності як способу забезпечення вторинної зайнятості;

5) спрямування професійних інтересів молоді за формулою: «інформування-навчання-тестування-залучення» через портал «Моя кар'єра».

Аналіз планових обсягів фінансування заходів, кількості залучених осіб, показників оцінки результативності заходів у розрізі окремих адміністративних одиниць (таблиці 4–8) дозволив виявити:

1. Неузгодженість програмних дій на державному і місцевому рівнях (табл. 4), лише 11-ть з 25-ти держадміністрацій включили усі види заходів. Серед аутсайдерів опинились дві області – Кіровоградська і Луганська, які планують виконати тільки один з чотирьох видів заходів.

2. Значний діапазон щодо загальних обсягів фінансування виконання завдання: від 29 тис. грн. (в Кіровоградській обл.) до 13971,38 тис.грн. (в Київській міській держадміністрації, КМДА). Виникає потреба у роз'ясненні держслужбовців чим вони керувались і в чому полягає відмінність обсягів фінансування виконання аналогічних заходів. Також, необхідна додаткова інформація, щоб зрозуміти у чому полягає особливість, унікальність, доцільність заходів в областях з найвищими плановими обсягами фінансування, зокрема у: Вінницькій (1843,34 тис.грн.), Закарпатській (1800 тис.грн.), Івано-Франківській (1010,3 тис.грн.), Рівненській (2228 тис.грн.), Харківській (1768 тис.грн.), КМДА (13971,38 тис.грн.).

3. Значний діапазон планової вартості участі у заході однієї особи (таблиці 5-8). Наприклад, вартість профорієнтаційних заходів (табл. 5) в Кіровоградській обл. складає 1 грн./особу, а в Херсонській обл. – 308 грн./особу; максимальна вартість заходів з розвитку підприємницької діяльності (табл. 6) складає 625 грн./особу (м. Київ), а мінімальна – 6 грн./особу (Дніпропетровська обл.); на залучення молоді до волонтерства (табл. 7) планується витратити від 2 грн./особу (у Донецькій обл.) до 834 грн./особу (у м. Києві). Найбільші розриви фінансування заходів виявлені при плануванні *«формування та реалізації механізму підвищення рівня зайнятості молоді шляхом сприяння її працевлаштуванню на робочих місцях та залученню о суспільно значущої*

Моніторинг включення заходів із «Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді (забезпечення первинної і вторинної зайнятості та самозайнятості)» областями України

Найменування області/території	Прогнозний обсяг фінансових ресурсів для виконання Завдання 4	Заходи для виконання Завдання 4 (наявність або відсутність)				Ступінь включення заходів у регіональні програми, %
		4.1	4.2	4.3	4.4	
Вінницька	1 843,34	+	+	+	+	100
Волинська	675	-	+	+	+	75
Дніпропетровська	235	+	+	+	+	100
Донецька	398	+	+	+	+	100
Житомирська	426	-	+	-	+	50
Закарпатська	1800	+	-	+	+	75
Запорізька	634,1	+	+	+	+	100
Івано-Франківська	1 010,3	+	+	+	-	75
Київська	575	+	-	+	-	50
Кіровоградська	29	+	-	-	-	25
Луганська	224,75	-	-	-	+	25
Львівська	504,86	+	+	+	+	100
Миколаївська	197	+	+	+	-	75
Одеська	5 215	+	+	+	+	100
Полтавської	350	+	+	+	-	75
Рівненської	2 228	+	+	+	+	100
Сумської	379,53	+	+	+	-	75
Тернопільської	900	+	+	+	+	100
Харківської	1 768	+	+	+	+	100
Херсонської	176	+	+	-	-	50
Хмельницької	100	+	+	+	-	75
Черкаської	165,27	+	+	+	+	100
Чернівецької	435	-	+	+	+	75
Чернігівської	360	+	+	+	-	75
Київської міської адміністрації	13 971,38	+	+	+	+	100

діяльності як способу забезпечення вторинної зайнятості»: від 4 грн./особу (в Донецькій обл.) до 5000 грн./особу (в Одеській обл.).

4. Відмінність у встановленні пріоритетів виконання заходів. Наприклад, в Полтавській і Херсонській обласних адміністраціях вважають, що більш важливими заходами для організації зайнятості молоді є профорієнтаційні; в Миколаївській, Рівненській, Тернопільській, Чернівецькій виділяють більше коштів на розвиток підприємництва; більшість адміністрацій (Вінницька, Дніпропетровська, Закарпатська, Київська, Львівська, Харківська, КМДА) планують витратити на залучення молоді до волонтерської діяльності; Житомирська і Одеська адміністрації надають фінансову перевагу заходам, спрямованим на «формування та реалізацію механізму підвищення рівня зайнятості молоді...».

Таким чином, вищевикладений аналіз свідчить про певну логіко-структурну неузгодженість Програми в частині інтеграції гендерно-сенситивних компонентів.

Таблиця 5

Програмні показники виконання заходів, спрямованих на «формування усвідомлених мотивів молоді щодо вибору певного виду діяльності, що забезпечить задоволення її матеріальних і духовних потреб» (Заходи 4.1) по областях України

Назва області	Кількість залученої молоді, осіб	Плановий обсяг фінансування, тис. грн.	Вартість заходу на одну особу, грн.	Гендерно-сенситивні показники виконання завдань Програми		
Вінницька	12 500	206,47	17			
Волинська	-	-	-			
Дніпропетровська	5 000	14	3			
Донецька	46 000	125	3			
Житомирська	-	-	-			
Закарпатська	4 500	565	126			
Запорізька	30 000	157,8	5			
Івано-Франківська	48 000	533,8	11			
Київська	5 535	275	50			
Кіровоградська	29 000	29	1			
Луганська	-	-	-			
Львівська	1 000	133,88	134			
Миколаївська	1 500	72	48			
Одеська	1 000	20	20			
Полтавська	1 000	100	100			
Рівненська	12 300	631	51			
Сумська	7 400	74,42	10			
Тернопільська	25 000	300	12			
Харківська	6 700	641	96			
Херсонська	250	77	308			
Хмельницька	2 500	50	20			
Черкаська	2 500	43,5	17			
Чернівецька	-	-	-			
Чернігівська	25 000	120	5			
Київська міська держадміністрація	27 142	2 265,6	83			

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Виконано аналіз змісту Програми «Молодь України» на предмет включеності гендерних компонентів. З'ясовано, що у програмних документах відсутні необхідні гендерні індикатори, необхідні для ефективного управління вартістю виконання завдань програми – гендерно-сегрегованих даних про стейкхолдерів Програми на рівні «гендер+».

Виявлено концептуальні обмеження управління вартістю програми через відсутність чітко визначених взаємозалежностей між вартістю проекту та його цінністю з точки зору зменшення гендерних розривів в українському суспільстві, як кінцевого бенефіціара Програми.

З'ясовано, що оцінка гендерної цінності програмних заходів вимагає розширення інформаційних меж дискретних елементів, на яких побудована існуюча система показників результативності програми. Наведено приклад

“Управління проектами та розвиток виробництва”, 2016, №4(60)

Програмні показники виконання профорієнтаційних заходів, спрямованих на «сприяння розвитку молодіжного підприємництва, самозайнятості та ефективного просування молодих людей у підприємницькому середовищі, у тому числі проведення Всеукраїнського конкурсу бізнес-планів підприємницької діяльності серед молоді» (Заходи 4.2) по областях України

Назва області	Кількість залученої молоді, осіб	Плановий обсяг фінансування, тис. грн.	Вартість заходу на одну особу, грн.	Гендерно-сенситивні показники виконання завдань Програми		
Вінницька	12 500	1 237,8	99			
Волинська	20 000	150	8			
Дніпропетровська	2 500	15	6			
Донецька	16 500	155	9			
Житомирська	9 000	367	41			
Закарпатська	-	-	-			
Запорізька	17 400	172,52	10			
Івано-Франківська	7 100	89,4	13			
Київська	-	-	-			
Кіровоградська	-	-	-			
Луганська	-	-	-			
Львівська	750	150,18	200			
Миколаївська	125	32	256			
Одеська	2 600	175	67			
Полтавська	2 500	175	70			
Рівненська	6 000	1 116	186			
Сумська	5 000	44,65	9			
Тернопільська	1 500	300	200			
Харківська	3 400	321	94			
Херсонська	1 200	99	83			
Хмельницька	250	25	100			
Черкаська	1 000	43,5	44			
Чернівецька	2 000	345	173			
Чернігівська	3 000	120	40			
Київська міська держадміністрація	4 523	2 827,47	625			

застосування такого підходу для якісної оцінки результатів виконання завдання «Створення сприятливого середовища для забезпечення зайнятості молоді», для якого розроблено наступні гендерно-сенситивні показники:

- рівень участі молоді (жінок та чоловіків) у «наповненні» валового національного доходу;
- рівень повної та продуктивної зайнятості молоді (жінок та чоловіків);
- «розрив» в умовах оплати праці для жінок та чоловіків;
- ступінь розвитку підприємництва (вирівнювання умов для ведення бізнесу для жінок та чоловіків);

- створення нових робочих місць для людей з інвалідністю, ВПО та ін. «гендер+»;
- середній вік трудової активності жінок та чоловіків;
- тривалість безробіття серед жінок та чоловіків;
- кількість молоді (жінок та чоловіків), що навчались новим професіям та підвищили кваліфікацію;
- кількість жінок, що перебувають в умовах вимушеної неповної зайнятості;
- середній розмір соціальної допомоги молоді (жінок та чоловіків);
- рівень безробіття серед молоді (жінок та чоловіків);
- молодь, яка залучена до волонтерської діяльності (загальна кількість/відсоток осіб, у т.ч. за групами «гендер+»).

Таблиця 7

Програмні показники виконання профорієнтаційних заходів, спрямованих на «залучення до волонтерської діяльності» (Заходи 4.3) по областях України

Назва області	Кількість залученої молоді, осіб	Плановий обсяг фінансування, тис. грн.	Вартість заходу на одну особу, грн.	Гендерно-сенситивні показники виконання завдань Програми		
Вінницька	1 200	192,6	161			
Волинська	20 000	100	5			
Дніпропетровська	750	106	141			
Донецька	32 300	58	2			
Житомирська	-	-	-			
Закарпатська	950	790	832			
Запорізька	18 000	164,27	9			
Івано-Франківська	7 700	387,1	50			
Київська	4 855	300	62			
Кіровоградська	-	-	-			
Луганська	-	-	-			
Львівська	300	115,80	386			
Миколаївська	3 750	93	25			
Одеська	1 000	20	20			
Полтавська	1 000	75	75			
Рівненська	4 150	409	99			
Сумська	1 750	260,46	149			
Тернопільська	2 000	100	50			
Харківська	1 000	730	730			
Херсонська	-	-	-			
Хмельницька	500	25	50			
Черкаська	2 301	45,22	20			
Чернівецька	1 200	65	54			
Чернігівська	5 000	120	24			
Київська міська держадміністрація	3 392	2 827,47	834			

Програмні показники виконання профорієнтаційних заходів, спрямованих на «формування та реалізація механізму підвищення рівня зайнятості молоді шляхом сприяння її працевлаштуванню на робочих місцях та залученню о суспільно значущої діяльності як способу забезпечення вторинної зайнятості» (Заходи 4.4) по областях України

Назва області	Кількість залученої молоді, осіб	Плановий обсяг фінансування, тис. грн.	Вартість заходу на одну особу, грн.	Гендерно-сенситивні показники виконання завдань Програми		
Вінницька	12 500	206,47	17			
Волинська	20 000	425	21			
Дніпропетровська	1 000	100	100			
Донецька	15 000	60	4			
Житомирська	590	59	100			
Закарпатська	2 410	445	185			
Запорізька	25 000	139,51	6			
Івано-Франківська	-	-	-			
Київська	-	-	-			
Кіровоградська	-	-	-			
Луганська	4 750	224,75	47			
Львівська	1 050	105	100			
Миколаївська	-	-	-			
Одеська	1 000	5 000	5 000			
Полтавська	-	-	-			
Рівненська	8 000	72	9			
Сумська	-	-	-			
Тернопільська	10 000	200	20			
Харківська	1 070	76	71			
Херсонська	-	-	-			
Хмельницька	-	-	-			
Черкаська	661	33,05	50			
Чернівецька	500	25	50			
Чернігівська	-	-	-			
Київська міська держадміністрація	58 810	6 050,84	103			

У підсумку, застосування гендерного підходу у процесах бюджетування проектів та програм дозволяє отримувати додаткову цінність результатів проекту, адже фінансові ресурси, у такому випадку, використовуються таким чином, що зменшують існуючі гендерні розриви у соціально-економічному розвитку громади, а також формують соціо-простори, вільні від гендерної дискримінації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» [Електронний ресурс] / Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 – Режим доступу: \www/ ULR: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> – Зогол. з екрану.

2. Gender Mainstreaming in Practice: A Toolkit / 3rd Edition. Commissioned by the Regional Programme of the United Nations Development Programme's Regional Bureau for Europe and the CIS (UNDP RBEC). – Bratislava: UNDP RBEC, 2007. – 152 p.
3. Communication from the commission «Incorporating equal opportunities for women and men into all community policies and activities». – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1996. – 24 p.
4. Фесенко, Т.Г. Управління архітектурою проектних дій державної програми (на прикладі цільової програми «Молодь України») // Т.Г. Фесенко, Г.Г. Фесенко // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2016. – № 1(57). – С. 96-106. – Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/index.php/ru/2016/1-57-2016?id=1440> – Зогол. з екрану.
5. Керівництво з управління інноваційними проектами і програмами організацій: Монографія. // Переклад на українську мову під редакцією проф. Ярошенка Ф.О. / К.: Новий друк, 2010. – 160 с.
6. Закон України Про державні цільові програми [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України (ВВРУ), 2004, №25 ст.325 – Режим доступу: [www/ ULR: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1621-15) – Зогол. з екрану.
7. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р – Режим доступу: [www/ ULR: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80) – Зогол. з екрану.
8. Китаєва, М.А. Методичні рекомендації щодо проведення оцінки економічної та соціальної ефективності виконання державних соціальних програм / Наказ Міністерства економіки України від 24.06.2010 №742. – 24 с.
9. Бушуєв, С.Д. Управління програмою інноваційного розвитку системи державних фінансів / С.Д. Бушуєв, Ф.О. Ярошенко // Управління розвитком складних систем. – 2010. – №3. – С. 6–9.
10. Євдокимова, А.В. Застосування трансформаційних функцій приналежності для оцінки проектних пропозицій щодо соціально-економічного розвитку громади / А.В. Євдокимова // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля. - 2013. – №1(45). – С. 138–145.
11. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів / Т. Станкус. – Х.: Фактор. - 128 с.
12. Цюцюра, С.В. Дослідження кращої практики деяких розвинутих країн в управлінні програмами на основні програмно-цільового методу / С.В. Цюцюра, М.І. Цюцюра, Д.А. Харитонов // Управління розвитком складних систем. – 2010. – №4. – С. 23–29.
13. Цюцюра, М.І. Соціальна технологія «Прозорий бюджет» як інновація / М.І. Цюцюра, Д.А. Харитонов, Г.О. Цюцюра // Управління розвитком складних систем. – 2011. – №6. – С. 84–89.
14. Молодіжна сімейна політика в Україні. / С.В. Ничипоренко. – Умань: Видавець «Сочінський», 2011. – 217 с.
15. Стратегічні пріоритети молодіжної політики: освіта, зайнятість, житло: щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2013 року) / М-во молоді та спорту України, Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики ; [редкол.: Надтока Г.М., д. істор. н., гол. ред.. колегії; Болтівець С.І., д. психол. н.; Рябенко В.О.; Митрофанський С.В., Білий А.І., Мироненко Р.А., Галайко Б.М.]. – К., 2014. – 359 с.
16. Волосевич, І. Молодь України – 2015 [Електронний ресурс] / І. Волосевич, С. Герасимчук, Т. Костюченко. – К.: ООН в Україні, 2015. – 88 с. – Режим доступу: [www/ ULR: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_UA.pdf](http://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_UA.pdf) – Зогол. з екрану.
17. Велебник, М. Інструменти е-демократії, як засіб залучення молоді до взаємодії з владою [Електронний ресурс] / М. Велебник, Н. Дзядик, С. Сакалош. – Львів, 2016. – 8 с. – Режим доступу: [www/ ULR: http://www.irf.ua/content/files/broshura.pdf](http://www.irf.ua/content/files/broshura.pdf) – Зогол. з екрану.
18. Молодіжна зайнятість: подолання гендерних бар'єрів для молодих жінок та чоловіків [Електронний ресурс] – Режим доступу: [www/ ULR: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/publication/wcms_120504.pdf](http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/publication/wcms_120504.pdf) – Зогол. з екрану.

19. Проект: Розробка та лобювання прийняття гендерний бюджетів – реалізація демократичної державної політики. – Харків. – 2003. – 128 с.
20. Гендерні аспекти бюджетування на місцевому рівні: практич. посіб.; Фонд ім. Фрідріха Еберта в Україні. – К., 2012. – 40 с.
21. Проект «Гендерне бюджетування в Україні» / офіційний сайт – Режим доступу: \www/ URL: <http://grbproject.org/> – Зогол. з екрану.
22. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2016 – 2020 роки [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністру України від 18 лютого 2016 року №148 – Режим доступу: \www/ URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/148-2016-%D0%BF/page> – Зогол. з екрану.
23. Державна цільова соціальна програма «Молодь України» на 2009 – 2015 роки [Електронний ресурс] / Постанова Кабінету Міністру України від 28 січня 2009 року №41 – Режим доступу: \www/ URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/41-2009-%D0%BF> – Зогол. з екрану.
24. Fesenko, T. Gender mainstreaming as a factor of project management maturity / T. Fesenko // Управління розвитком складних систем. – 2015. – №23. – С. 5–10. – Режим доступу : \www/ URL: <http://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-23/1.pdf> – Зогол. з екрану.
25. Порядок реалізації програм, проектів та проведення заходів державної політики у молодіжній сфері / Наказ Міністерства молоді та спорту України від 3 березня 2016 року № 808 [Електронний ресурс – Режим доступу: \www/ URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0453-16> – Зогол. з екрану.
26. Фесенко, Т.Г. Управління проектами: теорія та практика виконання проектних дій: навч. посібник [Електронний ресурс] / Т.Г. Фесенко. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 181 с. – Режим доступу:\www/URL:<http://kname.edu.ua/29445/1/2012%20Управл%20проект%20Фесенко%20ТГ.pdf> – Зогол. з екрану.

Рецензент статті
д.т.н., доц. Данченко О.Б.

Стаття рекомендована до
публікації 25.11.2016 р.

УДК 004.02:519.816

Н.Ю ФІЛЬ, Д.С. НОВІЧКОВ

ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Розроблено функціональну модель інформаційної технології системи підвищення кваліфікації на промисловому підприємстві, яка дозволила автоматизувати процес формування адаптованих програм підвищення кваліфікації. Рис. 5, дж. 11.

Ключові слова: методологія SADT, концептуальне проектування програмних систем, контекстна діаграма, декомпозиція.

JEL C 80

Постановка практичної проблеми та її зв'язок із науковою задачею.
Сьогодні машинобудування України знаходиться в дуже складних умовах. Між тим, продукція машинобудування характеризує науково-технічний потенціал і рівень промислового розвитку країни. Як свідчить зарубіжний досвід, для подолання відставання потрібно розробити довгострокову науково-обґрунтовану стратегію розвитку машинобудування, яка повинна бути спрямована на підвищення рівня конкурентоспроможності машинобудівних підприємств [1, 2].